

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเป็นปัจจัยที่สำคัญที่จะช่วยพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข การพัฒนาบุคลากรให้มีประสิทธิภาพนั้น จะต้องเริ่มตั้งแต่เยาว์วัย ทุกฝ่ายจะต้องร่วมกันดำเนินการอย่างจริงจังและกระทำอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาเด็กซึ่งเป็นอนาคตของชาติ จะต้องเริ่มตั้งแต่ปฏิสนธิจนถึงวัยก่อนเข้าเรียนในระดับประถมศึกษา ซึ่งอยู่ในวัย 0 - 5 ปี ทั้งนี้เนื่องจากเด็กในวัย 0 - 2 ปี หรือเรียกว่า วัยทารก ควรได้รับการเลี้ยงดู อบรม กล่อมเกลาจากครอบครัวอย่างใกล้ชิด เพราะเป็นช่วงที่เด็กมีพัฒนาการอย่างรวดเร็วทุกด้าน เพื่อเป็นฐานของการพัฒนาการทางสติปัญญา จิตใจและบุคลิกภาพ ตลอดจนนิสัยพื้นฐานต่าง ๆ การพัฒนาดังกล่าวจะต่อเนื่องมาถึงวัยก่อนเข้าเรียนคือช่วงอายุ 3 - 5 ปี ซึ่งเป็นวัยออกจากบ้านไปสู่สถานศึกษา การศึกษาระดับปฐมวัยเป็นการศึกษาที่บุคคลควรได้รับในระยะต้นของชีวิต เป็นการจัดการศึกษาเพื่อปูพื้นฐานชีวิตที่ดีให้แก่เด็กให้มีโอกาสได้รับการเสริมสร้างการพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ บุคลิกภาพ และสังคม เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนเข้าเรียนในระดับประถมศึกษาต่อไป

ประเทศไทยมีการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา โดยเจ้านายเชื้อพระวงศ์เข้าโรงเรียนราชกุมารและโรงเรียนราชกุมารี ส่วนชาวบ้านนิยมนำลูกไปฝากไว้ที่วัด ต่อมา มีการจัดการศึกษาอย่างมีระบบ จึงมีชั้นมูลศึกษาหรือโรงเรียนบูรพาภิบาลในโรงเรียนประถมศึกษา ในระหว่างปี พ.ศ. 2466 - 2470 โรงเรียนราษฎร์ที่มีชื่อเสียง ได้แก่ โรงเรียนวัฒนาวิทยาลัย โรงเรียนราชินี และโรงเรียนมาแตร์เดอี ได้เริ่มเปิดสอนแผนกอนุบาลขึ้น ในยุคหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตย ที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข รัฐบาลสมัยนั้นได้ตั้งโรงเรียนชั้นอนุบาลเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2483

2529) หรืออาจมองว่าเป็นกระบวนการทำงานร่วมกับครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้ได้มาซึ่งผลสัมฤทธิ์สูงสุดในการเรียนของนักเรียน (สัจด์ อุทรานันท์, 2530) การนิเทศการศึกษา จะช่วยให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนบรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ซึ่งกิติมา ปริดีติลล (2532) กล่าวว่า "ผู้ทำหน้าที่นิเทศการศึกษาได้มีหลายกลุ่ม กลุ่มหนึ่งคือผู้บริหารโรงเรียน" ในทางปฏิบัติผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้มีส่วนสำคัญที่จะผลักดันให้การนิเทศภายในบรรลุผลเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงการเรียนการสอนทั้งมวลในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้กล่าวถึงความจำเป็นที่ต้องมีการนิเทศการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษา ดังนี้

1. เพื่อต้องแนะแนวแก่ครูให้มีความรู้ความเข้าใจ ในเรื่องของจุดหมายในการจัดชั้นเด็กเล็ก การจัดกิจกรรม การผลิตสื่อ การนิเทศชั้นเด็กเล็ก
 2. เพื่อให้คำแนะนำแก่ครูผู้สอนให้สามารถใช้คู่มือครู แผนการสอน และวัสดุประกอบการเรียนการสอนได้ถูกต้อง และมีประโยชน์สูงสุด
 3. เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานแก่ครู
 4. เพื่อประเมินผลการปฏิบัติงานครูผู้สอน แนะนำข้อที่ควรแก้ไขตามความเหมาะสม
- จากการศึกษาแนวโน้มของสังคมในอนาคตที่คาดว่า จะมีผลกระทบต่อการจัดการศึกษา และการประเมินผลการดำเนินงานจัดการศึกษาตามแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530 - 2534) ระดับก่อนประถมศึกษา ระยะครึ่งแผน เพื่อประมวลเป็นสภาพปัญหาและความต้องการอันเป็นพื้นฐานสำคัญในการพิจารณา กำหนดวัตถุประสงค์ นโยบาย เป้าหมาย มาตรการและโครงการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาในแผนพัฒนาการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 - 2539) นั้นสามารถสรุปสภาพปัญหาและความต้องการในการดำเนินงานที่สำคัญ ๆ ได้ดังนี้

ก. ด้านปริมาณ

1. เด็กวัยก่อนประถมศึกษายังขาดความเสมอภาคในโอกาสเข้ารับบริการเตรียมความพร้อม

ในการประเมินผลแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 6 ระยะครึ่งแผน ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ พบว่าสามารถจัดบริการเตรียมความพร้อมให้เด็กวัยก่อนประถมศึกษาได้ร้อยละ 24.43 ของเด็กกลุ่มอายุ 3-5 ปี ซึ่งจำนวนนักเรียนที่จบการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ในปีการศึกษา 2532 คิดเป็นร้อยละ 76 ของจำนวนนักเรียน

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 แสดงว่ายังมีเด็กวัยก่อนประถมศึกษาอีกจำนวนหนึ่งไม่ได้เข้ารับบริการเตรียมความพร้อม

2. เด็กวัยก่อนประถมศึกษาตามแนวชายแดน โดยเฉพาะในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ พังและพูดภาษาไทยไม่ได้ ยังไม่พร้อมที่จะเรียน ทำให้เป็นอุปสรรคในการเรียนการสอนอย่างยิ่งและส่งผลกระทบยาวต่อคุณภาพการศึกษาและคุณภาพชีวิตของประชากรในภูมิภาคนี้

3. ผู้ปกครองมีความต้องการที่จะส่งบุตรหลานเข้าเรียนในระดับก่อนประถมศึกษามากขึ้น จากแนวโน้มของสังคมไทยในอนาคตพบว่า พ่อแม่ ผู้ปกครองเด็ก จะต้องทำงานนอกบ้านมากขึ้น จึงไม่มีเวลาที่จะเอาใจใส่ดูแลบุตรหลานของตน ความต้องการที่จะส่งบุตรหลานเข้าเรียนในระดับก่อนประถมศึกษาจึงมีมาก

ข. ด้านคุณภาพ

นักเรียนที่ผ่านการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษา ส่วนหนึ่งยังขาดความพร้อมในการเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 การประเมินผลแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 6 ระยะครึ่งแผนของ สปช. พบว่า นักเรียนที่ผ่านการเรียนในระดับก่อนประถมศึกษา ร้อยละ 91.02 มีความพร้อมในการเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งแสดงว่ายังมีนักเรียนที่ผ่านการเรียนระดับก่อนประถมศึกษาอีกร้อยละ 8.98 ไม่มีความพร้อมในการเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดนโยบายการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาไว้ในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 - 2539) ด้านปริมาณไว้ว่า "ส่งเสริมการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาเพิ่มขึ้น เพื่อให้เด็กวัยก่อนประถมศึกษาได้พัฒนาทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ตามศักยภาพและให้มีความพร้อมในการเรียนระดับประถมศึกษา โดยขยายการจัดการศึกษาชั้นเด็กเล็กให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ ส่วนในพื้นที่ที่มีปัญหาทางภาษา และในพื้นที่ที่มีความพร้อมจะจัดรับอนุบาลหลักสูตร 2 ปี ด้านบริหารและสนับสนุน "ปรับปรุงการบริหารและการนิเทศการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ โดยเน้นให้ทุกหน่วยงานชี้แจงเป็นเครื่องมือในการดำเนินงาน สำหรับการนิเทศการศึกษา จะให้ความสำคัญต่อการนิเทศภายในเป็นพิเศษ มีการติดตาม กำกับ และประเมินผลอย่างเป็นระบบ สนับสนุนการค้นคว้าวิจัย การนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีใหม่ มาใช้ในการบริหาร รวมทั้งให้มีการใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างประหยัดและเกิดประโยชน์สูงสุด"

สำนักงานการศึกษาจังหวัดนครราชสีมา เป็นหน่วยงานหนึ่งในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ มีสำนักงานการศึกษา

อำเภอ/กิ่งอำเภอ 25 แห่ง ในปีการศึกษา 2537 มีโรงเรียนในสังกัดทั้งหมด 1,352 โรงเรียน เปิดทำการสอนระดับก่อนประถมศึกษา 1,277 โรงเรียน จำนวนห้องเรียน 2,621 ห้อง นักเรียน 54,677 คน ครูผู้สอน 2,077 คน และมีโรงเรียนที่ยังไม่เปิดสอนระดับก่อนประถมศึกษาจำนวน 75 โรงเรียน สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา ได้ดำเนินการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา โดยยึดกรอบนโยบาย เป้าหมาย ทิศทางของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ และได้กำหนดภารกิจในการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาดังนี้

1. วางแผนและอำนวยการ
2. ด้านวิชาการและพัฒนานวัตกรรมด้านอนุบาลศึกษา
3. ติดตามและประเมินผล
4. พัฒนาบุคลากรแกนนำอย่างต่อเนื่อง

การดำเนินงานตามโครงการการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ปีงบประมาณ 2537 ได้สำเร็จตามเป้าหมายตามที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้วางไว้ ทั้งนี้ได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนในด้านบุคลากร งบประมาณ และวัสดุอุปกรณ์ จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ด้านกระบวนการในการทำงาน การนิเทศควบคุม กำกับและประเมินผล ได้รับความร่วมมือจากสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ และศูนย์วิชาการกลุ่มโรงเรียน โรงเรียน ทำให้เด็กเรียนมีคุณภาพ มีความพร้อมด้านร่างกาย สังคม อารมณ์ จิตใจ สติปัญญา และภาษาเพียงพอที่จะเรียนในชั้นประถมศึกษาต่อไป อนึ่งในปีงบประมาณ 2537 สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา ได้ประสบปัญหาในการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ดังนี้

1. ขาดบุคลากร ขณะนี้มีจำนวนห้องเรียน 2,621 ห้อง มีครูประจำชั้น 2,077 คน ยังขาดอีก 544 คน
2. บุคลากรที่ทำการสอน จะสอนระหว่าง 1-3 ปี แล้วมีการโยกย้ายขอเปลี่ยนชั้นสอนใหม่ ทำให้การจัดกิจกรรมในบางโรงเรียนไม่ได้รับผลดีเท่าที่ควร
3. สื่อการเรียนการสอนไม่เพียงพอ
4. การดำเนินการจัดซื้ออาหารเสริม (นม) ของโรงเรียนล่าช้า ราคาต่อกล่องแตกต่างกัน
5. ขาดแผนการจัดประสบการณ์ ทำให้ขาดคู่มือในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา, 2537)

ผู้วิจัยดำรงตำแหน่งศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2531 เป็นต้นมา และได้รับมอบหมายจากหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ ให้รับผิดชอบโครงการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาในระดับอำเภอ มีความสนใจที่จะศึกษาปัญหา และแนวทางในการปรับปรุงงานด้านการนิเทศการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา และจะนำผลการวิจัยเสนอต่อสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา เพื่อกำหนดเป็นนโยบาย แนวทางในการวางแผนพัฒนา ด้านการนิเทศการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลอย่างสูงสุด

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพการปฏิบัติงานด้านการนิเทศการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา 2 ประเด็น ดังนี้

1. ศึกษาปัญหาด้านการนิเทศการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา
2. ศึกษาแนวทางในการปรับปรุงงานด้านการนิเทศการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา

1.3 ขอบเขตและข้อจำกัดของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาปัญหาและแนวทางในการปรับปรุงงานด้านการนิเทศการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาตามความคิดเห็นของศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอนระดับก่อนประถมศึกษา ซึ่งได้สรุปแนวคิดเรื่องการนิเทศการศึกษาของนักการศึกษา เอกสาร และผลงานวิจัยระดับก่อนประถมศึกษาในประเทศไทย แนวการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา กองแผนงาน สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ และคู่มือจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้ประเด็นที่กล่าวถึงงานด้านนิเทศการศึกษา ระดับก่อนประถมศึกษา 5 ด้าน ดังนี้

1. ด้านแนวการจัดประสบการณ์
2. ด้านพัฒนาบุคลากร
3. ด้านอำนวยความสะดวกและบริการด้านอื่น
4. ด้านสื่อการเรียนการสอน
5. ด้านการประเมินผล

1.4 สถานที่ทำการวิจัย

สถานที่ทำการวิจัยคือ โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา

1.5 ข้อตกลงเบื้องต้น

ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอนระดับก่อนประถมศึกษา ที่ตอบแบบสอบถาม สำนวณความคิดเห็นทุกคนมีประสบการณ์ในการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาทั้ง 5 ด้าน

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การนิเทศการศึกษา หมายถึง กระบวนการช่วยเหลือแนะนำ ระหว่างผู้นิเทศและ ผู้รับการนิเทศ ในการปรับปรุงกิจกรรมการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพอย่างสูงสุด
2. ปัญหาด้านการนิเทศการศึกษา หมายถึง ข้อขัดข้อง หรืออุปสรรคต่าง ๆ ที่มีผล กระทบต่อการนิเทศศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา 5 ด้านคือ ด้านแนวการจัดประสบการณ์ ด้าน พัฒนาบุคลากร ด้านอำนวยความสะดวกและบริการด้านอื่น ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้าน การประเมินผล
3. แนวทางการปรับปรุงงานด้านการนิเทศการศึกษา หมายถึง ความต้องการในการปรับปรุง พัฒนางานนิเทศศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านแนวการจัด ประสบการณ์ ด้านพัฒนาบุคลากร ด้านอำนวยความสะดวกและบริการด้านอื่น ด้านสื่อการเรียน การสอน และด้านการประเมินผล
4. ศึกษานิเทศก์ หมายถึง บุคคลที่ทำหน้าที่นิเทศศึกษาระดับอำเภอ ตามโครงการ จัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา
5. ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ผู้อำนวยการ อาจารย์ใหญ่ ครูใหญ่โรงเรียนประถม ศึกษาที่เปิดสอนระดับก่อนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา
6. ครูผู้สอน หมายถึง ครูผู้สอนระดับก่อนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถม ศึกษาจังหวัดนครราชสีมา
7. ด้านแนวการจัดประสบการณ์ หมายถึง การสร้างความเข้าใจในเรื่องแนวการจัด ประสบการณ์ หลักสูตรการจัดทาแผนการสอน การจัดการเรียนการสอน และการประเมินผล

8. ด้านพัฒนาบุคลากร หมายถึง การพัฒนาเกี่ยวกับตัวบุคคล การคัดเลือก การฝึกอบรม การควบคุมอัตรากำลัง และการติดตามผลการปฏิบัติงาน

9. ด้านอำนวยความสะดวกและบริการด้านอื่น หมายถึง การวางแผน การจัดหา อาคารเรียน การสร้างขวัญและกำลังใจ การบริการพิเศษเพื่อสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน และเพื่อประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอน

10. ด้านสื่อการเรียนการสอน หมายถึง การคัดเลือกสื่อการเรียนการสอน การผลิต การใช้ และการเก็บรักษาสื่อการเรียนการสอน

11. ด้านการประเมินผล หมายถึง การวางแผนการประเมินผลการปฏิบัติงานทุกด้าน ของโรงเรียนที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการเรียนการสอนระดับก่อนประถมศึกษา

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

จากผลการวิจัยจะทำให้

1. สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ สำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดนครราชสีมา สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ ได้ทราบปัญหาและแนวทางการปรับปรุงงานด้านการนิเทศการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา

2. สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ มีข้อมูลประกอบในการกำหนดนโยบาย การวางแผนด้านการนิเทศการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา